

Biblioteka
BESKRAJNI SVET FANTASTIKE

Urednik
Borislav Pantić

Naslov originala
Jo Walton
“Among Others”

Copyright © 2010
Copyright © 2013 za srpsko izdanje Čarobna knjiga

ISBN 978-86-7702-303-4

Nijedan deo ove publikacije, kao ni publikacija u celini, ne sme se reprodukovati, umnožavati, prešampavati niti u bilo kojoj drugoj formi i bilo kojim drugim sredstvom prenositi ili distribuirati bez odobrenja izdavača. Sva prava za objavljivanje ove knjige zadržavaju autor i izdavač prema odredbama Zakona o autorskim pravima.

Čarobna knjiga
Beograd 2013.

Džo Volton

ONI DRUGI

Preveo
Milan Marković

**Čarobna
knjiga**

Ova knjiga posvećena je svim bibliotekama na svetu, kao i bibliotekarima koji iz dana u dan sede tamo i pozajmljuju ljudima knjige.

Zahvalnica i napomene

Želela bih da zahvalim teti Džejn, koja je prihvatila kao aksiom činjenicu da ću se baviti pisanjem kada porastem, kao i njenoj ćerki Su, koja se sad preziva Ešvel, a koja mi je poklonila i *Hobita* i trilogiju o Zemljomorju Ursule Legvin. Takođe sam zahvalna i gospođi Moris, svojoj nastavnici velškog, koja je bila zabrinuta za mene više od trideset godina.

Meri Lejs i Patrik Nilsen Hejden hrabрили su me dok sam pisala ovu knjigu. Moji kontakti s portala *LiveJournal* odlično su se pokazali kada je trebalo pribaviti najrazličitije informacije, a naročito Majk Skot, bez koga bi ovo bilo nemoguće. Neki ljudi imaju pomoćnike koji za njih rade istraživanja puno radno vreme, a koji nisu ni izbliza tako brzi, niti tako dobro informisani. Majk, još jednom ti hvala.

Emet O'Brajen, Saša Volton i, prilično često, Aleksandra Vajtbin, trpeli su me dok sam pisala. Alter Rajs mi je kupio laptop koji radi pod DOS-om, tako da sam mogla da nastavim da pišem, a Dženet M. Keg je pronašla bateriju za taj kompjuter i donela mi je. Moja prva komšunica, Rene Voling, smislila je naslov za ovaj roman. Ja imam najbolje prijatelje na svetu, najozbiljnije to mislim.

Luiza Malori, Kerolajn-Izabela Karon, Dejvid Dajer-Benet, Fara Mendelson, Edvard Džejms, Majk Skot, Dženet Keg, Dejvid Goldfarb, Rivka Vold, Šervud Smit, Silvija Rejčel Hanter i Bet Mičam pročitali su

knjigu kad sam je završila i dali korisna zapažanja. Liz Gorinski i vredni ljudi iz Izdavačke kuće „Tor“ koji se bave proizvodnjom i marketingom uvek odlično obave svoj posao kada treba posvetiti pažnju nekoj mojoj knjizi i postarati se da ona stigne do čitalaca.

Ljudi vam uvek govore da pišete o onome što dobro poznajete, ali ja sam shvatila da mi pisanje o nečemu što dobro poznajem mnogo teže pada nego izmišljanje priča. Lakše je istražiti neki period istorije nego sopstveni život, a takođe je i mnogo lakše izaći na kraj sa stvarima koje nose manju emotivnu težinu i koje nisu u tolikoj meri deo vas. Taj savet je, dakle, najgori koji sam dobila! Zato ćete i saznati da ne postoji mesto u Velsu koje se zove Doline, tamo nema uglja pod zemljom, niti crvenih autobusa koji špartaju tuda uzduž i popreko; nikada nije postojala ta 1979. godina, ni uzrast od petnaest godina, niti ta planeta Zemlja. Što se pak vilin-naroda tiče, on nije izmišljen.

Er' perrehnne.

– Ursula K. Legvin, *Nebeski strug*

Koji biste savet dali sebi u nekom mlađem uzrastu, i kada bi to bilo?

U bilo kom trenutku između 10. i 25. godine:

Sve će biti bolje. Časna reč. Zaista na svetu postoje ljudi koji će ti se dopasti i ti ćeš se dopasti njima.

– Fara Mendelson, *LiveJournal*, 23. maja 2008.

Četvrtak, 1. maja 1975.

Fabrika ugljenih briketa u Aberkumboju ubila je svako drvo u krugu od tri kilometra. Merili smo kilometar satom. Izgledala je kao nešto iz grotla pakla, sva crna i preteća sa zažarenim dimnjacima, dok se ogledala u crnoj bari, ubici svake ptice ili divlje životinje koja je iz nje pila. Smrad je bio neopisiv. Kada je trebalo da prođemo pored nje, uvek smo prozore na kolima zatvarali što čvršće i trudili se da zadržimo dah, ali dedo je govorio da niko ne može toliko dugo da drži dah, i bio je u pravu. Bilo je sumpora u tom smradu, a to je hemikalija iz pakla, svi to znaju, pa i drugih, još gorih stvari, užarenih bezimernih metala i pokvarenih jaja.

Sestra i ja smo to mesto zvale Mordor, i ovo nam je bio prvi put da smo same došle. Bilo nam je deset godina. I pored toga, bez obzira na to što smo bile velike, uhvatile smo se za ruke čim smo izašle iz autobusa i ugledale to mesto.

Bio je sumrak i, dok smo joj prilazili, fabrika se nadvijala nad nama crnja i užasnija nego ikada. Šest dimnjaka je gorelo; iz četiri je kuljao ubitačan dim.

„Sigurno je neki neprijateljski trik“, promrmljala sam.

Mor nije želela da se igra. „Stvarno misliš da će ovo da upali?“

„Vilovnjaci su bili sigurni da hoće“, rekoh joj, najsigurnije što sam mogla.

„Znam da jesu, ali nekad nisam sigurna koliko oni shvataju stvarni svet.“

„Njihov svet je stvaran“, pobunila sam se. „Samo na drugi način. Iz drugog ugla.“

„Jeste.“ I dalje je piljila u fabriku, koja je postajala sve veća i strašnija kako smo se približavale. „Ali ne znam koliko oni shvataju ugao svakodnevnog sveta. A ovo je svakako u tom svetlu. Drveće je mrtvo. Nema vilovnjaka kilometrima unaokolo.“

„Zato smo mi tu“, rekoše.

Stigle smo do žice, do tri raštrkano razvučena kalema od kojih je samo gornji bio bodljikav. Znak istaknut na žici je upozoravao: „Nezaposlenima ulaz zabranjen. Pazi se psa čuvara.“ Kapija se nalazila sasvim s druge strane i bila je izvan našeg vidokruga.

„Ima li pasa?“, pitala je. Mor se plašila pasa i psi su to znali. Savršeno dobri psi koji su se igrali sa mnom na nju su se kostrešili. Majka je govorila da je to metod kojim bi ljudi mogli da nas razlikuju. I taj metod bi zaista delovao, ali bio je zastrašujuće zao, kao i pomalo sulu-do nepraktičan, što je tipično za nju.

„Nema“, rekla sam.

„Otkud znaš?“

„Sve će da se pokvari ako se sada vratimo, pošto smo se toliko namučile i stigle dovde. Osim toga, ovo je pustolovina i ne možeš da dignješ ruke od pustolovine zato što se plašiš pasa. Ne znam šta bi vilovnjaci na to rekli. Pomisli šta sve moraju da istrpe ljudi koji se otisnu u pustolovinu.“ Znala sam da to ne pali. Dok sam to govorila, zaškiljila sam i pogledala preda se u tamu koja se zgušnjavala. Jače je stisnula moju ruku. „Osim toga, psi su životinje. Čak bi i dresirani psi čuvari probali da piju vodu, a onda bi umrli. Kad bi stvarno bilo pasa, bilo bi bar nekoliko psećih leševa na obali bare, a ja ne vidim nijedan. Blefiraju.“

Na smenu smo podizale žicu da bi se ona druga provukla. Mirna površina bare ličila je na stari zardali kositar, i plamenovi iz dimnjaka su se ocrtavali u njoj kao vijugave trake, kao da se ogledaju u iskrivljenom ogledalu. Ispod njih su se videla svetla, svetla pri kojima je radila večernja smena.

Ovde nije bilo vegetacije, čak ni sasušenog drveća. Ugljeglje je krcalo pod donovima, i morale smo da pazimo da ne iskrenemo članak na opiljcima i šljaci. Činilo se da smo mi jedina živa bića u okolini. Prozori kuća na brdu naspram nas bili su mali kao zvezdice i delovali su neverovatno daleko. Imale smo školsku drugaricu koja je živela tamo, jednom smo kod nje išle na rođendan i osetile ovaj smrad, čak i u kući. Njen otac je radio u fabrici. Pitala sam se da li je sada tu.

Zastale smo na obali bare. Bila je sasvim nepomična, bez i najmanjeg talasanja karakterističnog za prirodnu vodu. Zavukla sam ruku u džep da izvadim čarobni cvet. „Jesi li uzela svoj?“

„Malo se izlomio“, rekla je dok ga je izvlačila. Pogledala sam u cvetove. I moj je bio malo izlomljen. Nikada mi to što radimo nije delovalo detinjastije i gluplje nego dok smo stajale tako usred pustoši pored te mrtve bare i držale dva izlomljena bedrinca za koja su nam vile rekle da će da ubiju fabriku.

Nije mi na pamet padalo ništa prigodno što bih rekla. „E pa, un, dai, trai!“, rekla sam, i na „tri“ smo, kao i uvek, bacile cvetove od sebe u olovnu baru, a oni iščežoše a da se voda nije ni namreškala. A onda je pas zalajao u daljini i Mor se okrenula i počela da trči, a ja sam se takođe okrenula i jurnula za njom.

„Ništa se nije dogodilo“, rekla je kad smo se vratile na put, pošto smo tu razdaljinu prevalile već za četvrt onog vremena koje nam je bilo potrebno kad smo tamo išle.

„Šta si očekivala?“, upitala sam je.

„Da se fabrika sruši i postane sveto mesto“, rekla je najozbiljnijim tonom koji se mogao zamisliti. „Pa, ili to, ili Hvorne.“

Meni Hvorni nisu pali na pamet i zbog toga mi je bilo izuzetno žao. „Ja sam mislila da će cvetovi da se rastoče, a talasi da narastu, pa da će onda sve da se sruši, a drveće i puzavice da izrastu preko svega na naše oči, zatim bara da postane prava voda, pa da neka ptica sleti i pije iz nje, i onda se pojavljuju vile i zahvaljuju nam i uzimaju to mesto da im bude palata.“

„Ali nije se dogodilo baš ništa“, rekla je i uzdahnula. „Moramo sutra da im kažemo da nije upalilo. Hajde, hoćemo li peške kući ili da sačekamo autobus?“

Ali jeste upalilo. Sutradan je u aberderskom *Lideru* osvanuo naslov „Fabrika ugljenih briketa se zatvara: izgubljeno na hiljade radnih mesta“.

Ovaj deo vam pričam na početku zato što je celovit, sažet i ima smisla, a većina onoga što preostaje nije tako jednostavna.

Uzmite da su ovo memoari. Uzmite da je ovo jedna od onih memoarskih knjiga koje potom, na sveopšti užas, izlaze na loš glas jer je njihov pisac lagao i ispostavilo se da je druge boje, pola, klase i vere nego što su svi mislili. Ja imam obrnuti problem. Stalno moram da se borim da se ne predstavim normalnijom nego što jesam. Književnost je lepa stvar. U književnosti možete da birate i pojednostavljujete. Ovo nije lepa priča, a nije ni lagana priča. Ali ona govori o vilovnjacima i slobodno uzmite da je u pitanju bajka o vilin-narodu. Ionako nećete u ovo poverovati.

**Strogo poverljivo.
Ovo NIJE bukvar!**

Et haec, olim, meminisse iuvabit!
– Vergilije, *Enejida*

Sreda, 5. septembra 1979.

„Ma kako će samo da ti bude lepo na selu“, govorili su. „Pošto dolaziš iz jednog tako, ovaj, industrijskog mesta. Škola je usred prirode, biće krava i trave i svežeg vazduha.“ Hoće da me se otarase. Taman im odgovara da me pošalju u internat, pošto tako mogu i dalje da se pretvaraju da ne postojim. Nikada ne gledaju pravo u mene. Ili gledaju pored mene, ili nekako škilje u mom pravcu. Ja sam od one rodbine za koju se ne bi baš otimali da ih je neko pitao. *On* možda i gleda u mene, nisam sigurna. Ja nisam u stanju da pogledam pravo u njega. Nprekidno ga malo-pomalo pogledujem sa strane, odmeravam njega, njegovu bradu, boju kose. Liči li na mene? Ne mogu da ocenim.

One su njegove starije sestre i ima ih tri. Videla sam ih na fotografiji, bile su mnogo mlađe, ali su im lica bila potpuno ista, bile su u haljinama za deveruše, a moja teta Tig naspram njih izgledala je spečena kao zemlja. Moja majka je takođe bila s njima na toj slici, u svojoj ogavnoj ružičastoj venčanici – bila je ružičasta zato što je bio decembar, a mi smo se rodile sledećeg juna, a ona nije baš bila bestidna – ali *njega* nije bilo tu. Ona ga je otepile. Iscepala je, izrezala ili progorela njegov lik na svim svadbenim fotografijama nakon što je pobegao. Nikada nisam videla njegovu sliku, ni jednu jedinu. U romanu *Džejn sa Fenjerovog brežuljka* od Lusi Mod Montgomeri, devojčica čiji su roditelji razvedeni prepoznaje u novinama sliku svoga oca koga nikad nije videla. Kada smo to pročitale, gledale smo neke slike, ali ništa se nije dogodilo. Da budem iskrena, nismo mnogo razmišljale o njemu.

Čak i kada sam stajala u njegovoj kući, skoro da me je iznenadilo to što je stvaran, i on i njegove tri stroge polusestre koje su tražile da ih zovem tetkama. „Ne ’teto“, rekle su mi. „’Teto’ je uobičajeno.“ Stoga sam ih oslovljavala tetkama. One se zovu Antea, Doroti i Frederika, to znam, isto kao što znam još štošta, iako je ponešto od toga laž. Ne mogu da se pouzdam u bilo šta što mi je rekla majka, ne dok ne proverim. Neke

stvari ipak ne mogu da se provere u knjigama. Ionako nema nikakve koristi od toga što im znam imena, pošto ih ne razlikujem, pa ih i ne zovem „tetka nešto“, nego samo „tetka“. One mene oslovljavaju s Morvena, vrlo formalno.

„Arlingharst je jedna od najboljih škola za devojčice u zemlji“, rekla je jedna od njih.

„Sve tri smo išle tamo“, pridružila se druga.

„Ludo smo se zabavljale“, dovršila je treća. Izgleda da su navikle da se tako nadovezuju jedna na drugu.

Ja sam samo stajala tako ispred hladnog kamina i gledala ih ispod šiški, dok sam se podupirala štapom. Bila je to još jedna stvar koju nisu želele da vide. Na licu jedne od njih sam videla sažaljenje dok sam tada prvi put izlazila iz kola. To ne podnosim. Želela sam da sednem, ali nisam nameravala da to i kažem. Sada mogu mnogo bolje da stojim. Ozdraviću, šta god da doktori govore. Nekada toliko želim da potrčim da je bol žudnje koji osećam u telu jači od bola u nozi.

Okrenula sam se da skrenem sebi misli i pogledala u kamin. Bio je od mermera, s dosta ukrasa, i u njemu su bile poslagane brezove grane bakarnocrvenog lišća. Sve je delovalo čisto, ali ne mnogo prijatno. „Dakle, odmah ćemo da ti kupimo uniformu, danas u Šrouzberiju, pa te sutra vodimo tamo“, rekle su. Sutra. Stvarno ne mogu da dočekaju da se ratosiljaju mene, mog gadnog velškog naglaska, šepanja i, što je najgore od svega, neugodne činjenice mog postojanja. Ni ja ne želim da budem ovde. Problem je u tome što nemam kud drugo. Ne daju vam da živite sami dok ne napunite šesnaest; to sam saznala dok sam bila u domu. A on je moj otac i pored toga što ga nikada nisam videla. Na neki način, ove žene zaista jesu moje tetke. Od te pomisli se osećam usamljenije nego ikad i kao da ne mogu biti dalje od svoje kuće. Nedostaje mi moja prava porodica, koja me je izneverila.

Ostatak dana je otišao na kupovinu, sa sve tri tetke, ali bez nje-ga. Nisam znala da li mi je zbog toga drago ili krivo. Uniforme za Arlingharst se kupuju u posebnim prodavnicama, isto kao i moja gimnazijska uniforma. Bile smo toliko ponosne kada smo položile malu

maturu. Krem društvo Dolina, tako su nas zvali. Sada je sve to nestalo i umesto toga mi nameću ovaj internat za bogate sa čudnim zahtevima. Jedna od tetaka je nosila spisak, pa smo kupile sve što se na njemu nalazilo. Svakako se nisu ustručavale da potroše novac. Nikada niko na mene nije potrošio toliko para. Šteta što je sve tako odvratno. Dosta toga otpada na specijalnu opremu za igre. Nisam im rekla da to neću uskoro upotrebiti, možda čak nikad. Stalno potiskujem tu pomisao. Čitavog detinjstva smo trčale. Pobeđivale smo u trkama. Na većini školskih trka, utrkivale smo se jedna s drugom, nakon što smo ostale učesnike ostavile daleko za sobom. Dedo je pričao o olimpijadi, pusti snovi, ali zaista je to pominjao. Nikada na olimpijadi nisu učestvovalе bliznakinje, govorio je.

Kada smo stigle do cipela, nastao je problem. Pustila sam ih da mi kupe patike za hokej i trčanje, kao i espadrile za fiskulturnu salu, jer ću ih možda koristiti, a možda i neću. Ali kad smo došle do svakodnevnih cipela koje se nose uz uniformu, morala sam da ih zaustavim. „Ja nosim specijalnu cipelu“, rekla sam, ne gledajući u njih. „Ona ima specijalni đon. One se prave kod ortopeda. Ne mogu da se kupe u svakoj prodavnici.“

Prodavačica je potvrdila da ne možemo tek tako da kupimo školske cipele u ortopedskoj varijanti. Podigla je školsku cipelu. Bila je ružna i nije se mnogo razlikovala od džombastih cipela koje sam nosila. „Zar ne možeš da hodaš u ovim cipelama?“, pitala je jedna od tetaka.

Uzela sam školsku cipelu i pogledala je. „Ne mogu“, odgovorila sam dok sam je obrtala u ruci. „Ima štiklu, vidite.“ To se nije moglo poreći, iako su u školi verovatno smatrali da je ta štiklica najmanje na šta bi pristala jedna adolescentkinja koja drži do sebe.

Nije im namera da me skroz-naskroz ponize dok kvocaju tako pri pogledu na cipele i mene i moj izdignuti đon. Morala sam da podsećam sebe na to dok sam stajala tako nepomična kao stena, s pomalo bolnim poluosmehom na licu. Htele su da me pitaju šta nije u redu s mojom nogom, ali ja sam pobedila u borbi pogledima i nisu se baš usudile. To, i činjenica da sam to videla, malo me je razveselilo.

Odustale su od cipela i rekle da će u školi morati to da razumeju. „Pa nije baš da su moje cipele crvene i glamurozne“, rekla sam.

To je bila greška, jer su se sve zagledale u moje cipele. To su cipele za bogalje. Mogla sam da biram između jednog modela ženskih cipela za bogalje u crnoj i smeđoj boji, i moje su crne. Štap mi je drven. Nekada je pripadao dedu, koji je još živ, koji je u bolnici, koji pokušava da ozdravi. Ako mu bude bolje, možda ću moći da se vratim kući. Nije baš verovatno, kada se sve uzme u obzir, ali to je jedina nada koju imam. Sa šnira na džemperu mi landara drvena alka za ključeve. To je komad drveta, sa sve korom, i potiče iz Pembрукšira. Imam ga odranije. Tapnula sam ga rukom, da kucnem u drvo, i videla da me posmatraju. Videla sam ono što one vide, ćaknutu, malu, namćorastu i obogaljenu pubertetljivku koja nosi oguljeno drvce. Ali trebalo je u stvari da vide dve živahne devojčice pune samopouzdanja. Ja znam šta se dogodilo, a one ne znaju i nikada to ne bi razumele.

„Prave ste Engleskinje“, rekoh im.

Nasmešile su se. Tamo odakle sam, reč „primorac“ je uvreda, užasna psovka koja se koristi u svađama, nešto najgore što nekome možeš reći. Ona se odnosi na Engleze. Ali ja sam sada u Engleskoj.

Većerali smo za stolom koji bi bio mali za šesnaestoro, ali je peto mesto koje je bilo postavljeno za mene izgledalo suviše. Sve se slagalo jedno s drugim, podmetači, salvete, tanjiri. Nije moglo biti različitiije nego kod kuće. Kao što sam i očekivala, hrana je bila odvratna – gumirano meso i vodnjikavi krompir i neko zeleno i zašiljeno povrće koje je imalo ukus trave. Ljudi mi čitavog života govore da je engleska hrana grozna i ohrabrujuće je to što su u pravu. Razgovarali su o internatima u koje su svi išli. Znam ja sve o internatima. Nisam za džabe čitala o školama Grejfrajars i Malori Tauer, ili sabrana dela Andžele Brazil.

Posle večere, on me je pozvao u svoju radnu sobu. Tetkama se to nije svidelo, ali nisu ništa rekle. Radna soba me je sasvim iznenadila, jer je puna knjiga. Sudeći po ostatku kuće, očekivala bih uredno poslagane kompletne Dikensa, Trolopa i Hardija u kožnom povezu (baka je obožavala Hardija), ali, umesto toga, police su krcate džepnim izdanjima,

a gomila njih su naučna fantastika. Zapravo sam se prvi put opustila u ovoj kući, prvi put u njegovom prisustvu, jer, ako ima knjiga, možda i neće biti tako loše.

U sobi je bilo i drugih stvari – stolice, kamin, poslužavnik s pićem, gramofon – ali ja sam sve to zanemarila, ili pokušala da izbegnem, kad sam se, najbrže što sam mogla onako nespretna, ustremila ka polici s naučnom fantastikom.

Bila je tu gomila knjiga Pola Andersona koje nisam pročitala. Na vrhu gomile sa autorima na slovo A nalazila se knjiga *Potruga zmajeva* od En Makafri, koja je izgleda nastavak priče „Vejrova potraga“, koju sam čitala u nekoj antologiji. Na polici ispod te bila je knjiga Džona Branera koju nisam čitala. Još bolje, dve knjige, ne, tri knjige Džona Branera koje nisam čitala. Osetila sam kako mi se muti pred očima.

Leto sam provela gotovo bez knjiga, kod sebe sam imala samo ono što sam ponela kada sam pobešla od majke – džepno izdanje *Gospodara prstenova* u tri toma, naravno, *Dvanaest četvrti vetra*, drugi tom, od Ursule Legvin, koju ću po cenu života braniti kao najbolju zbirku kratkih priča jednog autora, svih vremena, i *Poslednji svemirski brod sa Zemlje* Džona Bojda, koju sam u tom trenutku čitala, a koja nije zavređivala ponovno čitanje onoliko koliko sam se nadala. Pročitala sam takođe, mada je nisam ponela sa sobom, i *Kada je Hitler ukrao ružičastog zeca* od Džudit Kar, a poređenje sa Anom koja je ponela novu igračku umesto obožavanog ružičastog zeca kada su napuštali Treći rajh javilo bi mi se uvek kada bih ugledala Bojda i stvaralo mi nelagodu.

„Mogu li...“, zaustila sam da pitam.

„Možeš da pozajmiš koju god knjigu hoćeš, samo pazi na njih i vrati ih“, rekao je. Zgrabila sam Andersona, Makafrijevu i Branerove knjige. „Šta si uzela?“, pitao je. Okrenula sam se i pokazala mu. Oboje smo gledali u knjige, a ne jedno u drugo.

„Jesi li pročitala prvi deo ovoga?“, pitao je, tapnuvši rukom knjigu Makafrijeve.

„Uzimala iz biblioteke“, rekla sam. Pročitala sam ceo odeljak s naučnom fantastikom i fantastikom iz aberderske biblioteke, od Andersoneve knjige *Flandrijev amblem* sve do *Stvorenja svetlosti i tame* Rodžera Zelaznija, što je čudna knjiga za kraj i još ne znam šta da mislim o njoj.

„Jesi li čitala Delejnija?“, pitao me je. Sipao je sebi viski i srknuo gutljaj. Piće je mirisalo čudno, gadno.

Odmahnula sam glavom. Dodao mi je jedno duplo izdanje, knjigu u kojoj je jedna polovina bila *Carska zvezda* od Samjuela R. Delejnija. Okrenula sam knjigu da vidim šta je druga polovina, ali on je nestrpljivo frknuo, i ja sam ga na trenutak zaista pogledala.

„Druga polovina je čisto đubre“, rekao je prezrivo i ugasio cigaretu s nepotrebnom silinom. „A Vonegata?“

Pročitala sam sve što je Kurt Vonegat junior napisao do dana današnjeg. Neke od tih knjiga sam pročitala stojeći u knjižari „Lirs“ u Kardifu. *Bog vas blagoslovio, gospodine Rouzvoteru* je vrlo čudna, ali *Kolevka za macu* je jedna od najboljih knjiga koje sam ikada čitala. „Oh, da“, rekoh.

„Kog Vonegata?“

„Sve“, rekla sam puna samopouzdanja.

„Kolevku za macu?“

„Doručak šampiona, Dobro došli u kuću majmuna...“, listala sam naslove. Smešio se. Izgledao je zadovoljno. Meni je čitanje uteha i porok, ali još me niko nije pohvalio zato što čitam.

„A *Sirene s Titana*?“, pitao je kada sam prikočila.

Odmahnula sam glavom. „Prvi put čujem za nju.“

Spustio je piće, sagnuo se i dohvatio knjigu, jedva i pogledavši u police, pa ju je dodao na moju gomilu. „A Zenu Henderson?“

„*Hodočašće*“, izustila sam bez daha. To je knjiga koja mi se obraća. Obožavam je. Nikada nisam upoznala nikoga ko je to čitao. Nisam je uzimala iz biblioteke. Moja majka je imala primerak, američko izdanje s rupom na koricama. Ne verujem ni da postoji britansko izdanje. Hendersonove nije bilo u katalogu biblioteke. Prvi put sam shvatila da je, ako je on moj otac, što jeste na neki način, on onda *nju* poznavao

nekad davno. Oženio se njome. Posedovao je nastavak *Hodočašća* i dve zbirke priča. Uzela sam ih, uz dosta podozrenja prema njemu. Jedva da sam mogla tu gomilu knjiga da držim u jednoj ruci. Sve sam ih stavila u torbu, koja mi je visila o ramenu, gde se uvek i nalazi.

„Mislim da ću sad da legnem u krevet i da čitam“, rekoх mu.

Nasmešio se. On ima lep osmeh, ni nalik na naše osmehe. Čitavog života su mi govorili da ličim na njega, ali ja to ne vidim. Ako je on Lazarus Long, a nas dve Laz i Lor, očekivala bih da prepoznam u njemu nešto svoje. Nikada nismo ličile ni na koga iz naše porodice, ali, izuzev očiju i boje kose, ja ne vidim nikakvu sličnost. Nije ni važno. Tu su knjige, nove knjige, a ja mogu da izdržim bilo šta samo kad ima knjiga.

Četvrtak, 6. septembra 1979.

Otac me je odvezao u školu. Na zadnjem sedištu se nalazio elegantan kofer koji nikada ranije nisam videla, u kome je, uveravala me je jedna od tetaka, čitava moja uniforma, uredno složena. Bila je tu i školska torba u kojoj je, kako je rekla, školski pribor. Ni kofer ni torba nisu uopšte bili izgrebani, pa mislim da su sigurno novi. Mora da su koštali boga oca. U mojoj torbi su bile iste one stvari koje su se u njoj nalazile još otkako sam pobeгла, plus knjige koje sam pozajmila. Čvrsto sam je stiskala uza se i opirala se njihovim pokušajima da mi je oduzmu i stave je zajedno s prtljagom. Klimnula sam im glavom u znak pozdrava, a jezik mi se vezao u ustima. Čudno je to koliko je samo nemoguće zaplakati, ili pokazati bilo koje snažno osećanje, pred ovim ljudima. Oni nisu moji ljudi. Oni nisu kao moji ljudi. Ovo je zazvučalo kao prvi stihovi neke pesme, i zavrbelo me je da to zapišem u svesku. Nespretno sam ušla u auto. Bolelo je. Barem je ostalo mesta da ispravim nogu, kad sam se konačno smestila. Prednja sedišta su bolja od zadnjih, još ranije sam to zapazila.

Uspela sam da procedim „hvala“ i „doviđenja“. Tetke su me, jedna po jedna, poljubile u obraz.

Otac nije gledao u mene dok je vozio, što je značilo da ja mogu postrance da gledam u njega. Pušio je, i svaku sledeću cigaretu je palio na opušak prethodne, baš kao i ona. Spustila sam prozor da bih imala malo vazduha. I dalje mislim da uopšte ne liči na nas. Nije to samo zbog brade. Zapitala sam se da li bi se dopao Mor, a onda sam snažno potisnula tu misao. Nakon nekog vremena je progovorio, odbijajući dim: „Upisao sam te pod prezimenom Markova.“

Tako se on preziva. Danijel Markova. Oduvek sam to znala, piše mi u krštenici. Bio je oženjen mojom majkom. I ona se tako prezivala. Ali ja nikada nisam koristila to prezime. Moja porodica se preziva Felps, pa sam pod tim prezimenom i išla u školu. Felps nešto znači, makar u Aberderu, označava babu i dedu, moju porodicu. Gospođa Markova je ona ludača, moja majka. Ipak, u Arlingharstu neće značiti ništa.

„Morvena Markova zvuči malo predugačko“, rekla sam, nakon dosta duge pauze.

Nasmejao se. „To sam i ja rekao kad ste se rodile. Morvena i Morgana.“

„Ona je govorila da si ti izabrao imena“, rekla sam, ne baš glasno, dok sam zurila kroz otvoren prozor u pokretni pačvork zaravnjenih polja prekrivenih raznim rastinjem. Neka od njih su strnjišta, a neka su uzorana.

„Valjda i jesam“, rekao je. „Ona je pravila sve te spiskove, pa me je naterala da odaberem. Sva su imena bila vrlo duga i vrlo velška. Ja sam govorio da će biti predugačko, a ona da će ljudi to vrlo brzo skratiti. Jesu li?“

„Jesu“, odgovorila sam, i dalje zureći kroz prozor. „Mo, ili Mor. Ili Mori.“ Mori Felps je ime koje ću koristiti kada postanem poznata pesnikinja. Tako se sada potpisujem na knjigama. *Ex libris* Mori Felps. A kakve veze Mori Felps ima s Morvenom Markovom i onim što će joj se verovatno dogoditi u novoj školi? Jednog dana ću se smejati ovome, govorila sam sebi. Smejaću se sa ljudima koji su toliko pametni i prefinjeni da sad ne mogu ni da ih zamislim kako treba.

„A jesu li ti sestru zvali Mog?“

Nije me ranije pitao za nju. Odmahnula sam glavom, a onda shvaćtila da vozi i da ne gleda u mene. „Nisu“, rekla sam. „Obe su nas zvali Mo, ili Mor.“

„Ali kako su vas razlikovali?“ Uopšte nije gledao, palio je novu cigaretu.

„Nisu nas razlikovali.“ Osmehnula sam se za sebe.

„Ne smeta ti što ćeš u školi biti Markova?“

„Nije važno. U svakom slučaju, ti to plaćaš“, rekla sam.

Okrenuo se ka meni i pogledao me na sekund, a onda ponovo usmerio pogled na drum. „Moje sestre plaćaju“, rekao je. „Ja imam samo onoliko novca koliko mi one daju. Jesi li upoznata s mojom porodičnom situacijom?“

Šta tu ima da se zna? Nisam o njemu znala ništa izuzev da je Englez, zbog čega sam se neprekidno tukla s decom na igralištu, i da se oženio mojom majkom kada je imala devetnaest godina, da bi onda odmaglio dve godine kasnije dok je ona u bolnici rađala još jednu bebu, bebu koja je umrla od tog šoka. „Ne“, rekoh.

„Moja majka je bila udata za čoveka po imenu Čarls Bartlbi. On je bio prilično bogat. Imali su tri ćerke. Onda je došao rat. On je 1940. otišao u Francusku da se bori i tamo su ga zarobili i odveli u logor za ratne zarobljenike. Moja majka je ostavila moje tri male sestre kod njihove bake u Old holu, to je kuća koju smo upravo napustili. Pošla je da radi u kantini britanskog vazduhoplovstva, da pomogne u ratu koliko je mogla. Tamo je upoznala poljskog pilota po imenu Samjuel Markova i zaljubila se u njega. On je bio Jevrejin. Ja sam se rodio u martu 1944. U septembru 1944, Bartlbi je izašao iz logora i vratio se kući u Englesku, gde su se on i moja majka razveli. Ona se udala za mog oca, koji je tek bio saznao da mu je čitava porodica ubijena u Poljskoj.“

Da li je i on imao ženu i decu? Bila sam sigurna da jeste. Poljski Jevrejin! Ja sam delom Poljakinja. Delom sam Jevrejka! Sve što znam o judaizmu potiče iz *Kantikulumu za Lajbovica* i *Umiranja iznutra*. Pa, i iz Biblije, neka bude.

„Moja majka je imala nešto svog novca, ali ne mnogo. Moj otac je nakon rata napustio vazduhoplovstvo, pa je radio u fabrici u Ajronbridžu. Bartlbi je svoj novac i kuću ostavio mojim sestrama. Kad mi je bilo trinaest godina, majka mi je poginula u nesreći. Moje sestre, koje su tada već bile odrasle, došle su joj na sahranu. Antea je ponudila da plate moje školovanje i moj otac je prihvatio. Dotiraju me od tada do dana današnjeg. Kao što znaš, ja sam se oženio na polovini studija.“

„Šta se dogodilo s Bartlbijem?“, pitala sam. Sigurno nije mogao biti mnogo stariji od mog dede.

„Ubio se kada su devojke napunile dvadeset i jednu“, rekao je, tonom koji nije ostavljao prostora za dalja pitanja.

„A čime se ti... baviš?“, pitala sam.

„One drže buđelar, ali ja upravljam imanjem“, odgovorio je. Bacio je opušak u pepeljaru iz koje je presipalo. „One mi daju platu, a živim u kući. Baš onako viktorijanski.“

„Je l' tu živiš otkako si pobjegao?“, pitala sam.

„Da.“

„Ali one su rekle da ne znaju gde si. Moj deda je došao i razgovarao s njima, čak ovamo.“ Bila sam ozlojeđena.

„Lagale su.“ Uopšte nije gledao u mene. „Da li te je moje bekstvo mnogo mučilo?“

„I ja sam pobjegla od nje“, rekla sam, što nije bilo odgovor na njeovo pitanje, ali izgleda da je bilo dovoljno.

„Znao sam da će se tvoji baba i deda starati o vama“, rekao je.

„Jesu se starali“, rekla sam. „Nije trebalo o tome da brineš.“

„Ah“, rekao je.

Tada sam shvatila da je samo moje prisustvo u njegovim kolima zapravo strašan prekor. Kao prvo, tu sam samo jedna ja, a ostavio je za sobom bliznakinje. Kao drugo, ja sam bogalj. Treće, tu sam, kod njega; pobjegla sam. Morala sam da zatražim pomoć od njega – a što je još gore, morala sam da zatražim pomoć od njega preko socijalne službe. Daleko od toga da je aranžman koji je napravio za nas bio primeren,